

ХООСОН ЧАНАР БА МӨНХ ТЭНГЭР

О. Лхагва*

Now Besso (his old friend) has departed from this strange world a little ahead of me. That means nothing. People like us...know that the distinction between past, present, and future is only a stubbornly persistent illusion. Immortality doesn't mean a perpetual existence in time without end, but rather resides outside of time altogether.

A. **Einstein**

In the light of quantum physics and synergy conceptions the problem of interrelation between the emptiness - the one of Buddhists key teachings and Munkh Tengery- proper science of Nomads is firstly considered. Chinggis Khaan had often declared that his Great Empire has been created under the might of Munkh Tengery. To follow khaans revelation then all Great Steppe Empires of Huns, Turkey and Mongolian may well be founded on the same ground of Tengery power. In this sence Tengery Power has stand for astonishing spiritual force promoting the mysterious civilizations of nomads in Great Steppe. It allows to suppose that undeniable fostering of Steppe Empires has a sacred origin.

Yet Sahiya Muni had firstly affirmed to humankind that he has fallen into a spiritual state where all surroundings looked as if they to be disappeared. This is the transcended state, well known in Buddhism, as emptiness. Coming into it any person should be completely blended in fundamental reality of the Universe consequently, he sees himself as one with it. Thus in such state of no-self or no I, the one belongs absolutely to the perception of unity, that all things are truly empty, inherent land feelings are vanished without leaving a trace. There are no "things" anymore so nothing to generate emotion and feelings.

At the same time under the shaman rituals, nomadic peoples have attained capability to be united in holy state harmony, that allows them to affiliate with mentioned above Munk Tengery power. In accordance with nomadic worldview Munk Tengery is mutable realities of the Universe. Therefore, it seems that nomads are the only nation on the land, whom have been bestowed the fate to possess Munk Tengery power.

From the view point of modern physics and synergy Munk Tengery power represents[1] as result holographic resonance, instigated by harmonies of cosmic and nomadic nations' consciousness, combined into one whole. Thus in the Great Steppe, nomads have collectively achieved to the state of no-self without I moreover we and Universe. Therefore Munk Tengery power represents communal emptiness, attained by whole nomadic peoples. The shaping and reality of Munk Tengery power have probably been acknowledged by prospering of civilizations, which have led to growing Great Steppe Empires.

Улаачлах үг. Эдүгэ Буддын гүн ухааны сургааль, эрин цагийн квант физик, синергетикийн голч үзэл онолын ноён нуруу төсөө чанараараа саахаллан ойртсоор байгаа нь шинжлэх ухаан дахь нэгэн сод үйл учрал даруй мөн бөлгөө. Бодис, хоосон хоёроос Орчлон бүрэлдэнэ гэх

*Монгол Улсын Их Сургууль

Демокритийн номлолоос өрнийн шинжлэх ухаан эх авчээ. Тэгээд илийг эвдэлж үйрүүлэн “эгэл” болгоод тус бүрийг нь шинжиж таниад “онч” сэтгэж эвлүүлэн(нийлбэрлэхүйн зарчим) дүгнэсээр шинжлэх ухаан технологийг хөгжүүлж. Эл аугаа танин мэдэхүй бол хэнд ч гайхал төрүүлсэн, хүмүүний нийгмийг хол давшуулсан сод дэвшил мөн.

Дорнын танин мэдэхүй нь өрнийнхөөс гараа нь ч, бэлчээр нь ч тэс өөр ил хийгээд чинадын ний төөрөгтэй оршихуй- сүнс оронг(тэнгэр) тандан судалдаг аж. Тиймээс эвдэлж бутлаад эгэл болгоод судалдаг “техникт” шинжлэх ухаанаас өөр ундрагатай, үл үзэгдэх, үл баригдах оршихуйд бие- сэрэхүйгээрээ ний болоод түгээмэл зүй тогтлыг нь багцаалан номнодог аж. Судалгаа, танихуйн гол зэвсэг хэрэглүүр нь тийнхүү хүн өөрөө бөгөөд билиг сэрэхүйгээ хөгжүүлэхүйд ил юмс, ахуй бол Орчлонгийн язгуур оршихуй огтхон ч биш харин ч ахар бодол төсөөллөөр зохиож эвлүүлсэн “хийсвэр” загвар мэт болохыг илрүүлжээ.

Энэ нь эртний Грэгийн гүн ухаантан Платон (427-347 мтө) орчлонд гагцхүү билиг сэрэхүйн эрчээр ундрагад нь хүрэхүйд илэрдэг үл хувирах, туйлын бөгөөд түгээмэл дээд ертөнц (сүнс тэнгэр, ОЛ) байна, түүн лүгээ ний болоод жамыг нь дагаваас ариун шудрагаар амьдарч, түгээмэл үнэнийг мэдэрч, юмс оршихуйг таних болно хэмээн сургасныг өөрийн эрхгүй санагдуулнам. Тэрээр уг зүй жамыг хүмэнд ойлгуулахыг хичээхдээ, агууд ахууц суулгасан хоригдол ил юмс, бачуу давчуу орчинд аргамжуулж, таг бөглүү ахуйд үүдсэн мухар мэдрэмждээ дасаж хуургаад хавцлын хананд туссан сүүдрийг бодит юм хэмээн төөрөлдөх лүгээ адил болохыг хэлж байсан аж.

Дорнын гүн ухааны өвөрмөц салаа мөчир бол их талын догшин ширүүн амьдрал дунд, байгаль-хүмэн, бие-сэрэхүй өөрийн эрхгүй нэгэн амьд цогцлон цэгцрэхүйд хөгжсөн нүүдэлчний билиг эрдэм Мөнх Тэнгэр[1] мөн бөлгөө. Сүнс тэнгэрт онгодоор хүрч, билиг ундрагыг нь “дэврүүлэн” ам ам дамжуулан цэгцрүүлсэн эрдэм байсан болохоор өрнийн соёл нэвтрэхийн хирээр монгол туургатныхаа дунд ч алгуур бүдгэрчээ гэж үзнэм. Тиймээс бусад олон орны эрдэмтэн мэргэдэд номын хэлээр бус домог яриа байдлаар хүрсэн бөгөөд тэд голдуу оноч сэтгэлгээний эрдэмтэд учир гүн билиг шидийг нь ухааж тодруулах эрч нь ч дутмаг байсан буюу.

Энэхүү ажилд буддын гүн ухааны нэгэн тулгуур үндэслэл- хоосон чанарын тухай номлолыг эрин цагийн квант физик, синергетикийн цах үзлээр тулж гэрэлтүүлээд, Орчлонгийн оршихуйн талаарх өрнийн гүн ухаан дахь ямагт чинадын бараа, чимээгүй байсаар ирсэн утга санааг нь тодруулахын хамт Мөнх Тэнгэр эрдэм лүгээ харшуулан цэгнээд зарим үр дүн, гарц санааг олны анхааралд толилуулахыг хичээсэн минь энэ. Буддын холч гүн номлолууд өнөөг хүртэл өрнийн эрдэмтэн мэргэдэд ч дампуу мэт сэтгэгдэл төрүүлснээр ирсний учир нь тэндэхийн шинжлэх ухаан нь бодист ахуйн хүрээнд хөгжиж, улмаар мөнхүү тойрондоо гайхамшигтай технологи бүтээгээд бат итгэчихээрээ түүндээ бүр сөгдөн биширч аргамжааны гадас мэтээр тойрч шүтсэн лүгээ шууд холбоотой аж. Энэ тухай өмнө ч цухас өнгө дурьдав.

Квант физик хөгжихүйд бидэнд дасал болж хэвшсэн бодис юмсын салангад тусгаар, харьцуулж тодорхойлдог зүй нь хумхи ертөнцөд бүрэн алдарч, чингэхүйд огторгуй дотор ч, хугацааны туршид ч үл салгаж зааглам, бас үл ялгаж ангилам төрхт оршихуй байхыг илрүүлсэн байна. Эл язгуур зүй тогтолтой өрнийн бүр сэлүүхэн эрдэмтэд ч бас л эвлэрч чадахгүй тэрсэж, мунгинаж явсаар ХХ зууныг бараг туулаад төгсгөл рүү нь хувьслын зүй жамын түлхүүрийг хүмэнд атгуулаад буй синергетик буюу шугаман бус эрдэмтэй нийлэн хүч хавсраад эдүгэ Орчлонгийн тухай хүмүүний танин мэдэхүйг эрс хувиргахад хүргэв. Синергетик сургаалийн үүднээс болгоовол Орчлон бол нэгэн амь хуйлрал эвхрэл бөгөөд монгол эрдмийн ойлголтоор бол хуйврахуйн үйл эвхрэл нь тэнгэрийн суу залийн ивээл сонголтоор шинэ дэг, эрэмбэ, бүтэц бүрэлдүүлдэг жамтай нь тодров. Тиймээс Мөнх Тэнгэрийн их суу заль болбаас синергетик буюу шугаман бус эрдмийн гэрэл лүгээ зүй ёсоор ханьсаад, улмаар аливаа систем нь хуйлрал эвхрэлээр аяндаа цэгцэрч ухаарал, сэрэхүй, дэг эрэмбэ, бүтцийг бүрэлдүүлж бас бүрэлгэх

жамыг багтаасан билиг эрдэм болох нь илэрсээр байна.

Хаос үйлийн үрийг туулахуй дор тэгэхлээр, мөнөөх сэрэхүй ухаарлын далайд хуйврал эвхрэл өрнөж, түүгээр шатлан дамжиж сонголт, бүрэлдэх ба бүрлэхүй өрнөдөг жамтай ажээ. Тиймээс хаос үйл бол эгэл сөрөлт- сэрэхүйгээс дээд оюун ухааны шийдлийг хүртэл үүдэн бүрэлдээд, төлжил цэгцэрлийн мэдээ, сангаа хураахын сацуу бүрэлдэх, бүрлэх, сэрэхүйн цогц төрүүлүүр(их суу залийн шид) нь юм гэж үзэхэд шууд хүргэж байна. Хэлснийг төнхвөл ухаарал- сэрэхүйн цогцос бүрэлдэх, бүрлэх заяа нь Орчлонгийн хувьслын дээд жам бөгөөд алив оршихуй бол мөнх хувьсаж зуурдын төрөл төрхийг дамжиж төгөлдөжихийг зорих аж. Харин хүмэн, бодис юмс, дээд ухаарал хоорондоо чухам ямар үйлээр харилцаж, нийлэх, салахын заяа эдэлдэг асуудал ер нь л төдий л хөндөгдөөгүй асуудал болоов уу даа гэнэм.

Хоосрохуй. Буддын гүн ухаан бол илийн гүн хийгээд чинадын орой, ёроол, хаяа руу тэлж, язгуур төрхийг нь тэмтэрч зүй жамыг нь багцаалан тоймолсон сургааль мөн учир газар ахуйд бурантагтай хүмэнд ойлгомжгүй бүр эгдүүцэл төрүүлж[2] байсныг өмнө бүдэгдүүхэн хэлснээ тэмдэглэе. Үүний нэг нь **sunyata** буюу хоосон чанар мөн. Хоосон чанарын сургааль нь бүхнийг эхлээд өөртэйгөө дараа нь хооронд нь харьцуулан салгаж дүгнээд санаа бодолдоо хий төсөө “загвар” оноож босгоод, зааглан ялгадаг газрын “Би” гэдэг аминч “ухар” мэдрэмж ойлголт бүрэн баларахуйд тэгэхлээр чухамдаа онгод гэгээрэл бүрэн ноёлох төвшинд тохиож буй хүмүүний танихуйн дээд ний зүйг л илрүүлсэн аж. Шинжлэх ухааны танихуй бол мэдрэхүйн эрхтнээр төрх шинж, дуу чимээ, дүрс, өнгө зүсийг мэдрэх хүртэхүйгээс шууд үүдэлтэй. Товчхондоо хүмэний ухаан бодол ил тойрон юмс, Орчлон лугаа “архлаатай” байх нөхцөлд цэгцэрсэн эрдэм мөн.

Тэгээд энүүхэн зууртаа бодислог хуурмаг төсөө загвар бүтээсэн шинжлэх ухаан мөчидхөн болохыг хоосон чанарын номлолд хурц тод илчлээд, чинагш Орчлонгийн язгуур оршихуй нь угтаа ухаарал сэрэхүй(сүнс) далай болохыг тандан тодруулжээ. Хоосон чанарыг бартагдуухан базаж хэлбэл, өчүүхэн “өөрийг” дөвийлгөж шинжилгээний зорилт, дүгнэлтийн цөмд залаад, ухраар бүтээсэн олонлог загвараа гагцхүү “Би” гэх мэдрэмжээр өрж босгосон мөнөөх аминч үзэл, хуурамч загвар- хий нэр томъёо балран замхрахад (anatta, sanskrit: anatman) сүнс тэнгэрт тохиож буй Орчлонгийн оршихуйн дээд төөрөг мөн бөлгөө. Ухаарал сэрэхүйн далай буюу язгуур оршихуйн хувирал нь хүмэн хийгээд бүхий л юмсын бие цогцост бүрэн нэвчиж ханах шид өрнөлтэй. Тэгэхлээр хүмэний бие цогцос нь Орчлонг(тэнгэр)-ийн үнэмлэхүй оршихуйн түгээмэл энерги- мэдээллийг адилхан агуулж, Орчлон лугаа эн тэнцэн шууд амьсан ижилсэх шинж чадалтай. Харин газрын ахуй дахь аминч зуршлаас болоод тэр далд шид чанарыг нь тэнгэрийн жамаас алс хөндийрснээ мэдэлгүй, “БИ” гэх хар амиа шүтдэг гэм газрын эрдэм, хүмэн, ахуй хийгээд раншинд хүчтэй шүглэснийг тэмдэглэсү.

Түүнээс салгах арга зам байна уу? Байна. Гэгээрч, онгод орсон хүмэн газрын өнөөх дарамтаас салж, тэнгэрийн ухаарал сэрэхүйн далайн ний төрх чанар лугаа гарцаагүй амьсаад өөрөө Орчлонгоос яавч үл ялгарах төрхийг олно. Өлгөж төнхвөл хүмэн бол жинхэнэдээ ухаарал сэрэхүйн далайн нэг “дусал” мэт бөгөөд онгод, гэгээрэлд хүрэхүйд тэнгэрийн сүнс далай лугаа мөнөөх дусал нийлээд даруй бүхий л цараанд нь үл ялгаран амьсан “санаа амарч” амгаланд хүрэх бөлгөө. Чингэхүй дор гагцхүү тэнгэрийн амин чанарын туйл мэдрэмж буюу бүхий л юмс огторгуйгаар зааглан салгах боломжгүй, бас гурван цагийн ангилал баларч нэгэн амь болсныг л мэдрэхүйд бүх юм хоосорсон мэт байх аж. Газрын дарамт зааглал арилж, мөнөөх хуурамч загвар үгүй болохыг “хоосон” гэсэн нь угтаа бодист ойлголт мэдрэмжийн эрдэм бол нэр томъёо төдий болохыг илчилсэн хэрэг мөн. Чухамдаа Орчлон хоосроогүй, Орчлонд гагцхүү оройн амгулан тавилантай сүнс далай буюу дээд язгуур оршихуй л байгааг түүн лүгээ бие- сэрэхүйгээрээ уусаад илрүүлснийг тогтон болгоовол зохиму.

Хоосон чанар тийнхүү Орчлонгийн язгуур ахуу лугаа нийлэхүйд, цоо шинэ өндөрлөг- Орчлонгийн язгуур оршихуй- сүнс далай байгааг дорнын билиг эрдэнм-гүн ухаан тийнхүү

анх нээж илрүүлсэн аж. Язгуур оршихуйд онгод гэгээрлээр(тэнгэрийн улаач) хүрээд ухаарал сэрэхүйгээр Орчлонгийн орон зай, цаг хугацааны зааг ялгаагүй зүй тогтлыг тандан мэддэг билиг эрдэм буюу сүнс тэнгэрийн танихуйн гэгээн жам бодитой байгааг тийнхүү нээсэн байна. Дашрамд, нүүдэлчний Мөнх Тэнгэр бол жинхэнэдээ дээд тэнгэрийн танихуйн жамаар бүрэлдсэн цогц эрдэм ухаан мөнийг дахин тэмдэглэе.

Орчлонгийн сүнс далай болон түүний хуйлрал эвхрэлийн үйлээр бүрэлдсэн царцанги “хөөс”- бодислог ертөнц хоёр нь мэдээж үл салам ний заяатай бөгөөд нэгэн амьд багцран орших тавилантай. Хүмэнэй бие цогцос бол угтаа Орчлонгийн язгуур ухаарал, сэрэхүйг тээж яваа эрчлүүр “хөөс”- эд эс нь юм гэдгийг давтан саная. Онгод, гэгээрэлд хүрэхүйе сүнс далайд тэгж нийлээд Орчлонгийн амилан багсрахуйн язгуур учир зүйг билгээр тандан танихуйд тохиох хоосон чанарыг Будда багш илрүүлж, Нагаржуна хөгжүүлсэн байна.

Холограф ба багсрахуй. Квант физик, синергетикийн заагт шугаман бус оптикийн шинэ зүй илэрсээр буйн дотор холограф[3] бүрэлдэхүйн жамыг нээжээ. Орчлонгийн цэг бүрт нь бүх мэдээллийг нь хувирахуйн жам зүйтэй нь цуг хурмуулан шингээсэн холограф оршихуй шүглэх аж. Холограф нь бүхнийг хориггүй нэвлэн орой, ёроол, хаяагүй түгэж, чанар чансаа ижил нэвчинэ. Тиймээс Орчлонг дүүргээд бас эвхрэлдэн хувирахуйг нь бүр цэг бүрээсээ хөтөлнө. Холограф бол шугаман бус буюу хаос үйлийн (суу заль)сонголтоор бүрэлдэсэн, өмнө дурссан сүнс далай мөн хэмээнэм. Хүмэний биеийг бүрэлдүүлэгч бөөм хийгээд эд эс бүр нь шат шатныхаа мэдээллийг агуулсан холограф бөгөөд Орчлонгийн бүх мэдээллийг ч тэгж агуулна.

Гэгээрэлд хүрсэн хэн ч бай тэгэхлээр мөнөөх сүнс далайн дусалд хувирах буюу. Мөнхүү дусал сүнс далайн цараанд ижил “сүрэгтээ” нийлэхүйд туйл амгаланг эдэлдэг жамтайг билиг туршилтын баримт өгүүлнэ. Та орчлон лугаа хумхи ертөнцийн квант жамаар амилан шууд ний хийгээд амгалан заяаг эдлэх болно. Мөнөөх “БИ”-г ааглаж дарамталдаг газрын ахуй хий ялгаварлал үгүй болно. Чингэхүй Орчлонг ил бариа юмст зааглан ялгах хөрстийн харьцуулдаг зуршил бүрэн ууршин замхарч хоосрохуй буюу хоосон чанар ноёлно. Тэгж онгодод хүрсэн хүмэн Орчлонгийн сүнс оршихуйн заяаг түшиж, амар амгаланд хүрэх заяатай аж. Хоосрохуй тиймээс Орчлонгийн оршихуйн язгуур төрх чанар нь мөн гэдэг баталгааг квант физик, синергетикийн онол үзүүрээс тийнхүү оллоо хэмээсээр бэдэрнэм.

Харьцангуйн онол ба хоосрохуй. Эйнштейний харьцангуйн ерөнхий онолд масс-энерги, огторгуй- хугацаа харилцан уусан багсрахуйд орчлон чухамдаа “чөлөөт”(хоосон гэгчихмаар) муруй огторгуй руу төрөл арилжихад бүхий л юмсын хувьсал нь зөнгөөрөө тавилангийн гэх “хоосон буюу сул” шугам дагаж өрнөдөг зүй тогтолтой болохыг илрүүлсэн юм. Энэ бол хувьслын явцад, сонгодог физикийн тус тусдаа салангад бод ахуй буюу уяа хэрээс тодотговол: таталцлын хүч, масс, хурдатгал, энерги болон импульс бүгд хоморгонд амилан нийлээд огторгуйн муруйлтын радиус гэх нэгэн хэмжигдэхүүн лүгээ нийлсний үр дүн юм. Чингэхүй олон хэмжээс үүтгэх хэмжигдэхүүнүүд ний төөрөг заяагаа түшэхүйд үл ялгарах, үл салах буюу хоосрохуйн амь төрх олдогийг Эйнштейн харьцангуйн ерөнхий онолдоо илрүүлээдэхсэн байж шүү. Тавилангийн шугам бол “хоосон” муруй огторгуйн нүүхүйн заяаных нь жам гэж төсөөлж болох аж. Орчлонгийн амилахуйн үүнээс өндөр дээд заяа тохиоход сүнс далайн амир амгалангийн “хоосрохуйн” жам байх буюу. Орчлонгийн нүүхүйн язгуур төрх бол хоосрохуй буюу зуурдын “сул” амирлангийн төөрөг бололтой.

Эйнштейний онол дахь хоосрохуйн илэрлээс өлгөвөл сонгодог физикт санаандаа ургуулан “загварчлан” оруулаад эдүгээ үл мөрнөөс нь салж чадахгүй зууралдсаар байгаа тулгуур хүчнүүд үйлчлэлээр нь үүсэх сөргүү хувирал, урвалын тухай төсөө таамнал бол угтаа ялган зааглаж, харьцуулж тодорхойлдог “БИ, БИД” буюу ахуйт сэтгэлгээний мөчид бодлын улбаатай мэт байна. Тэгэхлээр цаашдаа квант физик, синергетикийн охь үзэл, түүнээс үүдсэн гүн ухааны сэтгэлгээ, өнөөгийн тулгуур туршилтын баримтад суурилсан Орчлон ертөнцийн сүнс

жамыг илэрхийлэх билиг хийгээд туршилтад шинжлэх бүрэлдэн хөгжих цаг ойртсоор байна хэмээнэм.

Билиг танихуйн учир. Орчлонгийн холограф далайд хол ойрын шинж илэрдэг бол уу? Үгүй юм байна. Тэгж илэрдэг байсан бол мөнөөх зааглан ялгах, харьцуулан ангилах газрын загварт ухаан руу хөтөлж таарна. Тийм шинж яавч үл илэрнэ. Та хэлснээ баталж чадах уу гэдэг асуулт босоод ирнэ. Энд нотлох санаа хэлье. Нэгдүгээрт, Орчлон хумхи ертөнцөөс(тоосонцор бод орон) бүрэлдэнэ. Хумхи ертөнцөд бүх юмс үл салгам нэгэн амь болохыг квант физикт нотолсон буй[4]. Тэрхүү үл салам “амилсан” оршихуй хумхийн шинжээ хадгалсаар их Орчлонгоо “ширээлэн” бүрэлдүүлнэ. Маньд тусгаар мэт байгаа нь далд амь холбоо хүлээг нь мэдрэхгүй байж, салангад мэтээр хуудуу дүгнэлт хийсэнд оршино. Хоёрдугаарт, Хумхи ертөнц бол маньд дассан үлэг хорвоогоос тэс өөр илүү баян шид шинж төрхтэй. Тэндэхийн зуурдын бөөмлөг-долгиолог бүрэлдэл хоорондох харилцаа нөлөөлөл нь зай хийгээд хугацаанаас хамаарахгүйгээр ямагт нэг дор өвөрлөлдөн эвхрэлдэх мэт нягтралтай байх аж. Үүнийг Парисын их сургуулийн физикчид туршилтаар[5] нотолжээ. Тэгэхлээр Орчлонгийн “бодист” төрх нь ч ялгаагүй квант физикт илрүүлсэн үл салах, үл ялгарах зүй тогтол бүхий хумхийн чинад оршихуйн эрхшээлд бүрэлдэн үүсдэг аж. Гурадугаарт, Бодислог хорвоо бол сүнсний буюу энерги(мэдээлэл)-ухаарал-сэрэхүйн далайд хуйларч эмхэрсэн царцмал хөөс мэтийг давтан саная. Физикийн шинжлэх ухааны өнөөгийн цэгнэлт ёсоор энэ бол Орчлонгийн ялигүй хэсэг нь аж. Масс лугаа хуралдсан сүнс-энерги-сэрэхүй буюу бодис Орчлонгийн зөвхөн 4 хувийг эзэлнэ. Энрги-мэдээлэл-сэхээрэхүйн далай буюу чинад хумхи төрлийн ертөнц тэгэхлээр Орчлонгийн 96 хувийг эзэлнэ. Онгод гэгээрэлд хүрсэн хүмэн чухамдаа бодист хорвоогийн архалаа хүлгээс тасарч, ухаарал сэрэхүйн тэнгэр буюу сүнс далай лугаа ний болох аж. Орчлонгийн оршихуйн дийлэнхийг нь агуулсан далд ертөнц бодислог төрхтэй бус харин квант физикийн хэлээр бол ухаарал сэрэхүйн “уймрал” хувирлын заяатай дан энерги-мэдээллийн долгилог шинжтэй байх ажгуу.

Ил хийгээд далдын ний оршихуйд гагцхүү хувьсахуйн хөтлүүр ир, эрч, ур дэм (суу залийн үйлээр) хуйварна. Тиймээс сүнс далайд хүрсэн улаачийн хувьд минийх, таных, тэрнийх гэх баримжаа нь бүрэн алдран замхраад гагцхүү Тэнгэрийн сүнс ухаарал сэрэхүйн эрхшээлд орно. Чингэхүй Орчлонгийн ил хийгээд далд оршихуй лугаа физик болон сэтгэл, сэрэхүйн хоморгодэнс үйлчлэлийн[6] эргүүлэгт байх юм.

Мөнх Тэнгэрийн хүч. Өгүүлснээс өлгөхүйд, онгодод хүрсэн улаач хэдийгээр тухайн бодгаль цогцос нь хэвээр байх авч Орчлонгийн тулгуур оршихуй-ухаарал сэрэхүйн сүнс орон лугаа сүрэгтээ нийлсэн мэт амьсан уусаад, үл ялгарах, зааг ялгаагүй болж амар амгаланг туулна. Хэрэв нэг омог ясны хотол түм онгод гэгээрэлд нэгэн зэрэг(resonance, дарвин баяссаар) ний орж зуршваас Тэнгэрийн ухааралд нэгэн амиар нийлэн сэрэхүйн их найраг заяаг түшнэ. Чингэж байгаль-хотол хүмэн, бие-сэрэхүй сүнс далайн хувирахуй лугаа амьсан багцарч, улмаар бултаараа тэнгэрийн “нэгэн хүмэнд” цэгцрэх төөрөг тохионо. Энэ бол газрын салангад хар амиа бодсон хүмэний төрх заяанаас салж, тэнгэрийн найраг хүчинээ эрхэнд аугаа ир, эрч, илч чадлыг олох дээд төөрөгт арилжин орж буй хэрэг мөн. Тэнгэрийн тэр төөрөгийг хүмүүн төрөлхтний дотроос их талын нүүдэлчид л хадгалан эзэгнэсээр үлдсэн байна. Бусад, ялангуяа, суурин, давчуу ахуйд хашигдсан олон түмэн тийм чадвараа ихэд гээжээ.

- Та адгуус амьтанд тийм шид чадвар байгаа хэмээх өнгө аяс руу дөхөөд байна уу даа? гэвэл:

тиймээ гэнэм. Загас, шувуу, ялаа, хорхой мэт хамаг амьтас сүргээрээ гайхамшигт уран чадварыг үзүүлж “тоглодогийг” санаж байгаа биздээ. Тэднийг тийм урлагт хэн ч дэглэж сургаагүй, дэгд орж сурах ухааны чадвар ч байхгүй шүү дээ. Энэ бол ухааны далай-Орчлонгоос заяасан билиг маягийн эрчрэл, эвхрэл мөн. Үүнийг физик, синергетикийн дэвшил ёсоор бол холограф резонанс үйл хувирлаар амьд амьтас нь сүнс далайн ухаарал сэрэхүйн хоморго

“дарвихуйн” эрхэнд нэгэн жолоонд бултаараа хуйларч байгаагийн илрэл[7] мөн хэмээх нь эрдмийн зүйд илүү нийцнэ байх.

Сүнс далай лугаа ний болохуй дор тохиож буй цахилгаан соронзон долгионы багсрал(энерги-мэдээлэл шүглүүлсэн) төрөлд суурилсан, эл сүрэг хийгээд хотлын (резонанс) холограф сэрэхүйг тиймээс урьд өмнө хаана ч төдий л хөндөж байгаагүй өвөрмөц заяа- Орчлонгийн жам[7] гэж үзэж байнам. Будда багш гэгээрэлд хүрчихээд Очлонгийн бүхий л оршихуй лугаа ганцаараа ний төрх төрөл олсноо хүмүүнд анх удаа мэдүүлж номносон аж. Бас өмнө өгүүлснийг санахуй, Плато ч мөн тэр сүнс далайд ний болж байсан нь тодорхой байна.

Тэгэхлээр нэгэн ясны хотол онгодод дарвиж хүрэхүйд гүн билгийн цоо шинэ зүй буюу тэнгэрийн сэрэхүйн хоморго холограф дахь эрч чадлыг олж эзэгнээд бултаараа ний заяагаар Орчлонг нэгэн амиар өвөрлөж, бас нэгэн амиараа хорвоод өвөрлүүлэн хуйлран эвхрэлдэх бөлгөө. Энэ бол шинжлэх ухааны өнөөгийн охь үзлийн гэгээнд тодорч буй сүрэг болон хотлын ухаарал сэрэхүйн дээд төөрөг тавилан даруй мөн буюу. Энэ шид эрч чадал-бодит оршихуйг нүүдэлч монголчууд(Чингис хаан) Мөнх Тэнгэрийн хүчин хэмээн нэрлэсэн нь түүнийг мэдэрч, ашиглаж ирсний баттай баримт ч гэж үзнэм. Сорхагтан хатны хэлмэлд [11]:

“Байгалаас хүнд илүү заяасан бодит хүчин,
 Байгалийн бус гэгээрлийн хүчээр түм дахин үржснийг
 Бөх(бөө) зөн гэж үзэж бөөд гэгээрч мэрэгштүгэй.
 Байгалаас хөх толбот хүнд заяасан
 Мон тоба амин хэмийн(бод оршихуйн ? ОЛ) нөөцийг
 Байгалийн бус гэгээрлийн их авьяасаар
 Маш их дахин үржүүлсэнтэй адил
 Мөнх Тэнгэрийн хүчин- бөө зөнд байгааг мэдтүгэй”

хэмээснээс үзэхүл, хөх монголчууд Мөнх Тэнгэрийн хүчин бол чухамдаа хотол олон онгодын ид хаваар дарвиж ний болохуйд аугаа дэг лүгээ цэгцэрч, тэнгэрийн нэгэн хүний сэтгэл сэрэхүйн чадлыг олдог болохыг тов тодорхой өгүүлсэн юм бус уу.

Эндээс өгсүүлж бодохуйд Мөнх Тэнгэр эрдэм нь Будда болон Плато багшийн номносон Орчлонгийн язгуур оршихуйд хүрч амьсан уусахад илэрч байсан дан бодгальд тохиосон “хоосон” чанараас алс хол давшиж, хотлоороо дээд тэнгэрийн заяа буюу тэнгэрийн нэгэн хүнд цэгцрэх хувь тавиланг түшжээ хэмээхэд хүргэж байна. Сүнс буюу язгуур оршихуйг монголчууд хотлоороо мэдэрч байснаас гадна “Мөнх Тэнгэр бол...гагцхүү ертөнцийн эрэмбэ жамыг залж заадаг...”[8] болохыг мэдрэх чадвар олоод бүр үйл амьдралдаа хэрэгжүүлсэн байнам. Тэнгэр бол сүнс далайд бүрэлдэх, бүрлэх зуурдын тавилан(зураг) бөгөөд тэгэхлээр зогсонги хоосрол бус Мөнх хуйлран эвхрэх нүүхүйн заяатайг хотлоороо онгодод хүрээд танин мэдэрсэн аугаа билиг эрдэм байж.

Дээд тэнгэрээс заяат. Мөнх Тэнгэрийн хүчин бол тэгэхлээр нэгэн ясныхан хотол бултаараа хоосорохуй лугаа баясан нийлээд улмаар тэнгэрийн ухаарал сэрэхүйд ний болоод танин мэдэхүйн гэгээн ид шидийг эзэгнэх чадал олсны баримт нь энэ мөн буюу. Хотлоороо тэнгэрийн сэрэхүйн жолоог атгаж увьдас чадалтай болсныг нууц товчоонд[9] олон баримт түшиж өгүүлсэн буй. Чухамхүү Орчлонгийн язгуур оршихуй- сүнс далай лугаа хотлоороо онгодоор нийлэх, найраг хүчин шидийг эзэгнэх чадвартай нэгэн ясны хотол түм өөрснийгөө дээд тэнгэрээс заяат хэмээн нэрлэж байсан гэж үзнэм. Тэд бол чухамдаа тэнгэрийн нэгэн хүмэнд хуйлран эвхрэлдэж, далайд загас бүжиглэхүйн адил нэгэн амь ир, ур, дэмийг эзэгнэн үл няцах, үл урвах, ямагт ялан дийлэхүйн эрч чадлыг олсон байна.

Тиймээс их талын нүүдэлчид тэнгэрийн билиг эрдэм, газрын бодист танихуйн эрч хүчийг хослуулж үржүүлээд, нууц оньс нь одоо ч олдоогүй танихуйн ид шидээр өргөн царра бүхий танихуй хийгээд билиг ундрагат соёлыг хөгжүүлжээ. Түүнийхээ ачаар эзэнт гүрэн үүсгэн байгуулахад шаардлагатай үйлдвэрлэл, нийхэм, урлаг яруу сайхныг хөгжүүлээд, тухайн

үеийнхээ тэргүүн дэвшлийн манлайд хүрч тэр өндөр босгуудыг нь даван аугаа соёл, сэтгэлгээ бадрааж, эрчээр нь суут эзэнт гүрнүүдийг удаа дараалан байгуулсан байна.

Шашин ба Мөнх Тэнгэр. Орчлонгийн ухаарал сэрэхүйн язгуур үндэс лүгээ ний заяа түшээд, тэнгэрийн сүнс тавиланг хүмүүнд анх тандан нээсэн Будда багшийн гүн ухааны сургаалийг дэггүй, элдэв шуналаар базардсан олны сэтгэлийг ариусгаж, амар амгаланд дасгаж номхруулахын тулд Буддын шашны номлолыг үүсгэн хөгжүүлжээ хэмээнэм. Харин нүүдэлчид бол сүнс далайд хотлоороо дарвин нийлээд Мөнх Тэнгэрийн хүчинэй жолоонд ороод, бултаараа Орчлонгийн язгуур амар амгалангийн төлвийг олоод, шудрага үнэний Тэнгэрийн ариун зарлигийг илт чандлан сахиж, өөрсдийгөө бүр дээд тэнгэрээс заяат хэмээн тунхагласан байнам.

Тэгэхлээр нүүдэлчид шашины зориудын номлолд огтхон ч автаагүй, Орчлонгийн язгуур үнэн хийгээд амар амгалангийн оройн дээд сүнс тавилангийн эрхэнд ороод, хорвоо ертөнц лүгээ үл салах нэгэн амь Тэнгэр заяаг шууд эдэлжээ. Чингис хааны нэг цэрэг голын усанд хувцсаа угаасан учир амийг нь хороох ял оноож гэнээ. Мөнх Тэнгэрийн зарлиг ёсоор бол энэ нь нэгэн амь дор багцарсан Тэнгэр эцэг, этүгэн эх болон төрсөн аав, ээжийн цогцос-сэтгэл лүгээ хирээ нэвчүүлж буртагласантай эн тэнцүү бузар хэрэг болохыг гүн мэдэрсний бат нотолгоо мөн. Элдэв шашныг ялгаварладаггүй байсан нь Чингис хаан өөрөө сүнс тэнгэрийн язгуур жамд бүрэн нэвтэрч сахидаг байсны тод илрэл буюу.

Байгаль, уур амьсгал, амьдарлын эрс ялгаатай нөхцөлд онгод, гэгээрэлд хүрэх арга зам ч өөр өөр байж. Халуун орны Сахья Муни олон жил дияан хийж гэгээрэлд хүрсэн, тийм нөхцөл ор заяагаагүй монгол бөө нар нүүдлийн ахуйд тэнгэр-газар-хүмэн, бие-сэрэхүйн амьсахуйн заяатай тулгуур долгиог доргиож хэнгэрэг цохиж бүжиглээд богино хугацаанд онгодод хүрэх замыг олжээ. Эдүгэ соёлт өрнөдөд энэ аргыг өргөн хэрэглэж байна.

Арга зам ямарч байсан, квант физик, синергетикийн үзэл онолын суварга өндөрлөгөөс гийгүүлэхүйд онгод ч, гэгээрэл ч Орчлонгийн нэг л сүнс тэнгэр лүү нийлж байгаа юм. Тиймээс молхи байгальч би бэр Мөнх Тэнгэр, Буддын гүн ухааны үндэс язгуур нь нэг гэдэгт итгэл төгс байна. Учрыг мэдэхгүй байж, дорнын дээд тэнгэр танихуйн хоёр их эрдмийг хооронд нь мугуйдан ялгаварлаж, хүмүүсийн толгойд хорон санаа цацах нь нүгэл болохыг эрхэмлэн хичээвэл зохиму. Тэнгэр эцэг, этүгэн эхээ их хаан шигээ хайрлаж, байгаль-хүмүүний нэгэн амь заяатай унаган төрхийг нь өвөг дээдэс шигээ ариунаар сахихын төлөө тэмцмээр л байна.

Хотлын сэрэхүй (transpersonal psychology). Дашрамд хэлэхэд, техникт шинжлэх ухаан үүсэхээс бүр өмнөх галавын үед хүмүүн (адгуусны чадал?) сүнс далай лугаа “хотлооро” амьсах заяаг илүү эдэлж, танихуйдаа тэнгэрийн хүчийг залж илт ашиглах шид төвшинд хүрсэн байж мэдэхээр буюу. Тэгж Орчлонгийн энерги-ухаарлын язгуур зүйд уусаж ир, ур, дэм, эрчийг үржүүлснээр бодист юмст үйлчлэх язгуур хүчний тэнгэр сэрэхүйн жолоог олж эзэмдээд эдүгэ цагийн техникт дэвшлийн үүднээс ойлгомжгүй, гайхал төрүүлсээр буй аврага чулуун байгууламжийг бүтээсэн байж мэдэх буюу.

Орчлонгийн ухаарал сэрэхүйн ир, ур, дэм, эрч лүгээ дан болон хотлоор ний болохуйд тохиох сэрэхүй сэтгэл зүйг өрнийн эрдэмд transpersonal psychology гэх нэр томъёогоор тодорхойлно. Энэ ч бас л газрын хувь хүний “аминч” раншингаас үүдэлтэй эрдмээсээ төлжүүлэн сүнс тэнгэр лүгээ ний төрх олж хөгждөг хотлын амьсал сэрэхүйг илэрхийлэх үйлс рүү чиглэж яваа гараа энэ буюу. Сэтгэл судалын шинжлэх ухаан хөгжиж улмаар сэрж сэтгэхүйн үйл нь холограф шинжтэйг илрүүлээд чинагш эрчтэй хөгжих төрхийг[10] олоод байна. Хотлын сэрэхүй бол хүмэнэй бие-сэтгэл хийгээд Орчлонгийн сүнс далай лугаа нэгэн эх унги угшилтайг шинжлэх ухааны томъёоллор “...бидний хэн маань ч их Орчлон хийгээд бүхий л оршихуйн амин мэдээллийг өвөрлөн эзэгнэдэг бөгөөд хэн ч бай хумхийн чинээ үүрмэг нь ч бай сансар хорвоогийн бүрэлдүүн бүхний мөч, мөчир салаа нь учир их цогцсынх нь аугаа цараа лугаа ний болон нэвчдэг болохоор билигээр мэдрэх шид чадвартай...”[10] гэж тодорхойлсон байна.

Орчлонгийн ухаарал, сэрэхүйн ир, ур дэм, эрчийг шинжлэх ухааны дэвшилтэй эн зэрэгцүүлэн хэрэглэхэд хүмүүний амьдралд байгаль – хүмүүн- ухаарал сэрэхүйн тэнгэрийн хүчинэй ний заяа дэлгэрэх нь дамжиггүй. Тэнгэрийн хүчинэй тавиланг туулах тэр цагт хүмүүн байгаль, хүн зон ялгаагүй амин ний төрөл болохыг дээдэлж, хэлтгий үзэл, шуналын бузраас салж, Орчлонгийн хоосон чанарын сул чөлөөг эдэлнэ бизээ.

Дурсахуй. Арга эрдмийн бидэр дундаас онч санаа хайж, билиг ухааны дэврэлтээр эвхрэл хуйврал бүрэлдэхийг горилон бясалгаж суухад минь бэлчээрт тогтсон сэтгэлийг үргээхүйг эрхэмлэн аниргүй хүлээхдээ хөрстөөс заяасан бие нь эцнэ байгаа хэмээн зовниж, хар ханд, зоогийг цаг цагт нь дуудан дуудан өгөхөө мартдаггүй, харь хэлээр тэрлүүлсэн ноорогийг үсэг алдалгүй шивэхэд нь үнэнч сэтгэл нь илэрдэг, бүтээл туурвилыг минь адис аван угтдаг, ардынхаа сургалаар цэнхэрлэн харагдах-амьдрал ууланд чин зоригоор нийлэн зүтгэж, цэнгэлийн цэцэг,үр, жимс хамт ургуулж хураасан, газарт ханилж, Мөнх Тэнгэрийн хүчинэй эрч, илчийг хуваалцсан сайхан ханьдаа энэхүү өгүүллийн санааг дуулгаж сууснаа дүрслэн санаж, сүнс далайн төгс амар амгуланд ний болоод эрдэнэт сайн хүний төрөл олохыг ерөөнөм.

Номзүй

1. О. Лхагва, Орчлон, Суу заль, Мөнх Тэнгэр товхимол, Улаанбаатар, 2013
2. О. Лхагва, Ц. Сайнсанаа, Л. Эрдэнэчимэг, Физика и восточная философия, Наука и Буддизм, Материалы научной конференции, с. 60-73, Улан-Уде, 2012.
3. О. Лхагва, Орчлон, суу заль, Мөнх Тэнгэр товхимол: АШ.7. Холограф ертөнц, х. 68, УБ, 2013,
4. Мөн тэнд, Г.8. Физика и восточная философия, х. 337.
5. Мөн тэнд АШ.4. ЭПР парадокс, х. 63.
6. Мөн тэнд, Мөнх Тэнгэр: хаос, бүрлэхүй-бүрэлдэхүй, х. 153.
7. Мөн тэнд, Мөнх Тэнгэрийн хүчин- Орчлонгийн жам, х.207.
8. Л. Н. Гумилев, В поисках вымышленного царства, Москва, 1992, с. 212.
9. Монголын нууц товчоо, Сонгомол эх, Мөнхийн үсэг,2004.
10. S. Grof and Z. Bennet, The Holotrophic Mind, An Overview of the transpersonal Pragdigim, p. 81, Halper Collins e-Books, 2008.
11. Сорхагтани Бэкүн, Хөх монголыг төрөөр бадраах хутагтай нэүрит их засгийн алтан дээд алгуу, XV үеийн өртөөлөгч, Ж. Нүрзэд, Улаанбаатар, 2008, х.116.

(Endnotes)

1 Эдүгэ физикт утга учрыг нь хайж олоод нэгэн аугаа хүч лүгээ ний болох зүй тогтлыг нь илрүүлэхээр чармайсаар буй 4 тулгуур хүч бол Орчлонгийн ухаарал сэрэхүйн сүнс далай дахь үйл- хуйлрал эвхрэлээр “хөөсөрсөн” царцанги- бодислог оршихуйн билиг яс чанар нь огторгуй- хугацааны өөр өөр цараанд төрөл олон амилахуй лугаа дүйж буй бүрэлдэх, бүрлэхүйн зуурд дахь ир, эе, ур, дэм цогцос мэт буюу.